

θέσιν τοῦ Διός. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀνωτέρω ὁ συγγραφεὺς δὲν παραλείπει νὰ ἀναφερθῆ καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν πραγματικότητά τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ὑπενθυμίζων κοινὰς ἐκφράσεις.

Εἰς τὸ συμπέρασμα ὁ συγγραφεὺς τονίζει πολὺ ὀρθῶς, ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ Ὀμήρου γενικῶς εἶναι ἀπηλλαγμένοι πρωτογόνων καὶ μαγικῶν στοιχείων εἶναι μᾶλλον ποιητικά, ἰδεαλιστικά, ἀποτέλεσμα συνειδητῆς προσπάθειας τοῦ ποιητοῦ νὰ λογικοποιήσῃ καὶ ἀποκαθάρῃ τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν. Παρὰ τὰυτὰ εἶναι λίαν εὐδιάκριτος ὁ λαϊκὸς χαρακτήρ τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδράζονται ἐπὶ πραγματικῆς λατρείας. Αἱ θρησκευτικαὶ βάσεις τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνθρώπου στηρίζονται ἐπὶ τῶν λατρευτικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ κόσμος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔζησε καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Ὀμηρὸς καίτοι δὲν ἀπέβλεπεν ἐνσυνειδήτως νὰ παρουσιάσῃ θεολογικὸν σύστημα, ἀποτελεῖ πηγὴν καὶ διὰ τὸν μελετητὴν τῆς θρησκείας. Ὡς πρὸς τὸ ἀρχικόν του ἐρώτημα: πόσον πραγματικῆ ἀληθῶς εἶναι ἡ ὁμηρικὴ θρησκεία, ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀδιστακτικῶς καταφικτικὴν ἀπόκρισιν. Εἶναι, λέγει, πραγματικῆ ἀπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι βασικά στοιχεῖα αὐτῆς σχετίζονται πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῶν κοινῶν πιστῶν.

Διὰ τῆς ἐμπεριστατωμένης ταύτης ἐργασίας ὁ συγγραφεὺς ἐπέτυχε νὰ καθορίσῃ τὰς κυρίας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν λαϊκὴν βᾶσιν αὐτῶν. Εἶναι καρπὸς ἀγάπης τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν ἀρχηγέτην τῆς ποιήσεως, μαρτυρεῖ δὲ βιβλιῶν γνωριμῶν καὶ οἰκείωσιν τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου καὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, εἰς τὰ ὁποῖα πλειστάκις ἀναφέρεται ὁ συγγραφεὺς πρὸς τεκμηρίωσιν.

Γενικῶς φρονοῦμεν, ὅτι πρόκειται περὶ ἀξιολόγου ἐργασίας εἰς τὸν χῶρον τοῦτον τῆς ὁμηρικῆς θεογονίας καὶ ἀποτελεῖ θετικὴν συμβολὴν εἰς αὐτήν, εἶναι δὲ πολὺ χρήσιμος ὄχι μόνον διὰ τοὺς κλασσικοὺς φιλολόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς θρησκευτολόγους καὶ τοὺς λοιποὺς μελετητὰς τῆς ἀρχαιότητος.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, Δ. Φ.

* * *

EUCLIDES V, 2, Scholia in libros VI—XII post I. L. Heiberg edidit
E. S. Stamatis, B. G. Teubner, Leipzig 1977, σελ. 362.

Μὲ τὸ παρὸν δεῦτερον μέρος τοῦ πέμπτου τόμου συνεπληρώθη ἡ ἔκδοσις τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου ὑπὸ τοῦ Οἴκου Teubner τῇ ἐπιμελείᾳ Ε. Σ. Σταμάτη. Εἶναι τοῦτο ἓνα γατόρθωμα. Ἡ προηγουμένη ἔκδοσις τῶν Εὐκλείδειων Στοιχείων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ οἴκου εἶχε γίνε ἐπιμελείᾳ τοῦ I. L. Heiberg τῷ 1883—1884, λόγῳ ὅμως τῆς παρόδου μακροῦ χρόνου ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου ἀναγκαῖα ἢ ἐπανεκδόσις τοῦ ἔργου, ἐπρότεινε δὲ αὕτη τῷ 1960 εἰς τὸν Καθηγητὴν Εὐ. Σταμάτην νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως.

Ὁ Σταμάτης, γνωστὸς διεθνῶς διὰ τὴν οἰκειότητά του μὲ τὰ ἀρχαῖα Μαθηματικά ἀπὸ πλῆθος ἐργασιῶν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Διοφάντου, τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀνέλαβε προθύμως τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολὴν καὶ ἐργασθεὶς ἐπὶ 17 ἔτη βλέπει τώρα μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀνωτέρω τελευταίου τμήματος νὰ συμπληροῦται ἡ ἀνανεωμένη ἐμφάνισις τῶν Στοιχείων. Τὸ ἔργον ἀνελήφθη τῷ 1961. Μὲ ἀρκετὰς προσθήκας καὶ συμπληρώσεις εἰς τὴν γενικῶς λαμπρὰν προηγουμένην ἔκδοσιν τοῦ Heiberg ὁ Σταμάτης σκληρῶς ἐργα-

σθεις εξέδωκε τὸ ἔργον τμηματικῶς ὡς ἐξῆς. Τὸν I τόμον τὸ 1964, τὸ II τὸ 1970, τὸν III τὸ 1972, τὸν IV τὸ 1973, τὸν V, 1 τὸ 1977 καὶ τὸ V, 2, τὸ 1977.

Περὶ τῶν τμηματικῶς ἐκδοθέντων τόμων ἔχουν δημοσιευθῆ ἤδη εἰς τὸν «Πλάτων» βιβλιογραφικὰ σημειώματα. Εἰς τὸν τελευταῖον ἐκδοθέντα ἡμίτομον V, 2, δι' οὗ ἐπιστέφεται ἡ ἐκδοσις τοῦ πλήρους ἔργου, περιέχονται τὰ σχόλια τῶν βιβλίων τοῦ Εὐκλείδου 6—13, πρὸς δὲ καὶ τέσσαρα παραρτήματα τῶν Σχολίων τούτων, ἅτινα ἔχουν συλλεγῆ ἀπὸ τὰς προσγραφὰς διαφόρων ἐγκρίτων μελετητῶν ἀρχαίων εἰς τὰ διάστιχα καὶ τὰς ὥας τῶν κωδίκων. Τὸ τέταρτον παράρτημα ἔχει γραφῆ ὑπὸ Βαρλαάμ μοναχοῦ.

Ἡ ὅλη ἐκδοσις τώρα τῶν Στοιχείων, φέρουσα τὴν σφραγίδα τῆς ἀριότητος, ἀποτελεῖ ἄριστον ὄργανον μελέτης εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῆς μαθηματικῆς σκέψεως, παρῆχει ὅμως ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τοὺς Ἑλλήνας ἐπιστήμονας τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπονεύμεν τὸν δέοντα ἔπαινον εἰς τὸν Καθηγητὴν Σταμάτην, τὸν ἐπὶ δεκαετηρίδας ὑπηρετοῦντα τόσον εὐδοκίμως τὴν Μαθηματικὴν Ἐπιστήμην καὶ διερμηνεύοντα τὴν εἰς τὸν πολιτισμὸν πνευματικὴν προσφορὰν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐργατῶν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

CONSTANTINE CAVARNOS, **Orthodox Iconography**, Institute for Byzantine and Modern Studies, Belmont Mass. U. S. A. 1977, σελ. XII/76.

Μὲ τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς, ἔγκυρος φιλόσοφος καὶ αἰσθητικὸς καὶ ἐκδότης πολλῶν ἔργων σχετικῶν πρὸς τὴν ἀρχαίαν αἰσθητικὴν καὶ τὴν βυζαντινὴν σκέψιν, μουσικὴν, τέχνην καὶ θρησκείαν, δίδει μίαν εἰκόνα ἀπρητισμένην τῆς εἰκονογραφίας τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ πολλῶν ἐπόψεων: τῆς ἐννοίας τῶν εἰκόνων καὶ τῆς θεωρητικῆς θεμελιώσεως τῆς σημασίας των, τῶν εἰδῶν τῆς εἰκονογραφίας καὶ τῆς θέσεως τῶν εἰκόνων εἰς τὸν ναὸν καθὼς καὶ τῆς τεχνικῆς τῶν ζωγράφων καθ' ἕκαστον εἶδος.

Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖ σύνθεσιν Α') Τεσσάρων νῦν ἀναθεωρημένων, ἀλλὰ ἐν μέρει προδημοσιευμένων ἤδη εἰς διάφορα εἰδικὰ περιοδικὰ, μελετημάτων, ὧν περιεχόμενα εἶναι: 1) Βραχεῖα ἱστορία τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον. 2) Ἐκθέσις περὶ τῆς θέσεως τῶν εἰκόνων εἰς τὸ τέμπλον καὶ τὰ διάφορα μέρη τῶν τοίχων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανειῶν καὶ περὶ τῶν λόγων ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν διευθέτησιν ταύτην. 3) Ἀνάλυσις τῶν ἐπτὰ κυρίων σκοπῶν, πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν, τοὺς ὁποίους ἐξυπηρετοῦν αἱ ἐν τῷ ναῷ εἰκόνες. 4) Ἐκτενὴς ἀνάλυσις τῆς αἰσθητικῆς τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων καὶ τῆς σημασίας των ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δι' αὐτῶν ἐκφράζεται τὸ Ὀρθόδοξον χριστιανικὸν ἰδεώδες, ὡς τὸ διετύπωσαν οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Β') Δύο πρωτοχριστιανικῶν κειμένων ἐπιλεγέντων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων (ἐν ὄψει τῶν ἀντιρρήσεων τῶν εἰκονοκλαστῶν). Ταῦτα ἐλήφθησαν 1) Ἐκ τῆς Ἐκθέσεως Ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ 2) Ἐξ ἀποσπασμάτων πράξεων τῆς Ζ' Οἰκ. Συνόδου. Γ') Δύο κειμένων περὶ τῶν μέσων καὶ τῆς τεχνικῆς τῆς Ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας, ἐρασισημένων ἐκ μελετημάτων τοῦ ζωγράφου Φ. Κόντογλου 1) Περὶ τῶν τοιχογραφιῶν καὶ 2) περὶ τῶν φορητῶν εἰκόνων Δ') Δύο περιλήψεις ῥωσικῶν βιβλίων σχετικῶν πρὸς τὰς εἰκόνας, ἤτοι 1) τοῦ τοῦ Εὐγ. Τουμπέτσκοι (ΙΘ' αἰ.), περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐκφράσεως τῶν εἰκό-